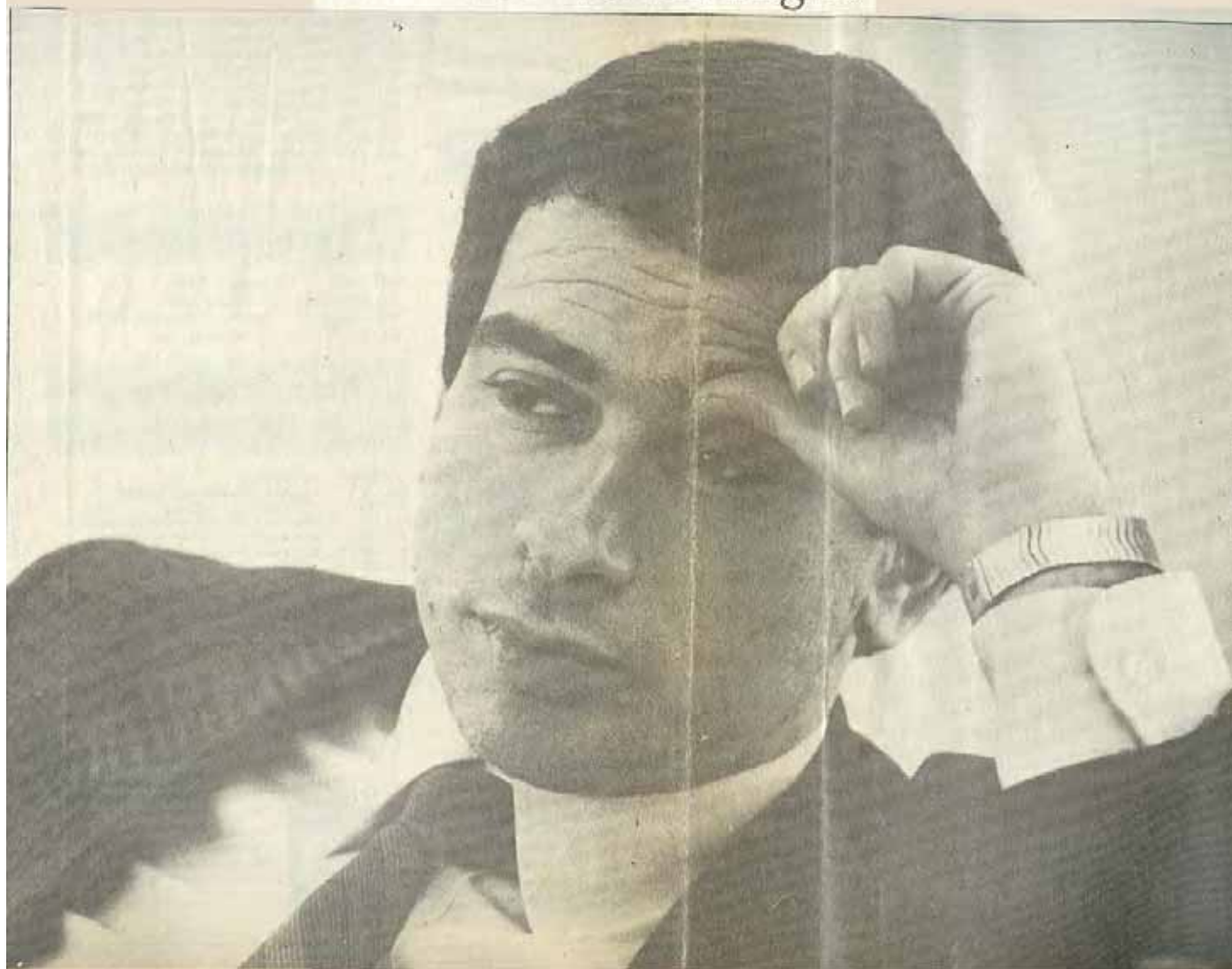

Maurice de Hond 'viert' 10 jaar peilingen met twee verkiezingen

• Journalisten veronderstellen: als partijen dit of dat doen, dan zal er dat wel gratis kosten. Dan krijg je dat dingen worden opgeklopt, dik uitgezet of uitgespeeld louter en alleen omdat ze denken dat de kiezers dat willen. De kiezers willen dat vaak absoluut niet.

AANSTAANDE woensdag gaat Nederland naar de stembus voor de gemeenteraadsverkiezingen. Steeds meer blijken die verkiezingen in het teken van de landelijke politiek te staan, hoewel de tweede kamerverkiezingen pas voor mei staan geagendeerd. Wekelijks worden opiniepeilingen gepubliceerd, die aangeven hoe CDA, VVD en PvdA zullen scoren. Maurice de Hond is Nederlands bekendste onderzoeker. Wij spraken met hem over polls en politici. „Wiegel wel, Wiegel niet, euthanasie, het blijkt allemaal nauwelijks invloed te hebben op het stemgedrag”.

Door Willem Reijn

MAURICE de Hond (38) is een nationale persoonlijkheid geworden. Al jaren geeft hij in de Rooie Haan door hoe het Nederlandse volk over zijn politici denkt en sinds hij in Achter het Nieuws wekelijks de mening van de mensen in het land in een grafiekje brengt, is hij 's lands enige populaire statisticus.

De Hond houdt zich sinds 1976 bezig met politieke opiniepeilingen en viert dus een kroonjaar met twee verkiezingen als jubileumpresentjes. Je mag gerust stellen dat de geboren Amsterdammer de politieke handelswaar met succes verkoopt. Hij is een van de zeven directeuren van het bureau InterView, een bedrijf met honderdtien werknemers en achthonderd freelance enqueteurs in dienst. Het is moeilijk om hem te pakken te krijgen, omdat De Hond daarnaast is uitgeleend aan Vendex om daar de automatisering te begeleiden.

Het aardige van het onderzoekswerk van De Hond is, dat de resultaten vaak ontzuchtend zijn voor politici en parlementaire pers. We hebben net een weekje 'Wiegel-wel-Wiegel-niet' achter de rug. In de hal verzucht hij: „Een opgeklopte zaak. Want uiteindelijk is er dus niets gebeurd”. En: „Er zijn in deze verkiezingsstrijd nauwelijks echte issues”.

Wie de krant leest en de tv volgt zou anders denken, maar het Nederlandse kiezersvolk blijkt minder gevoelig voor incidenten dan hun nieuwsgaarders. Een gesprek over polls en onderhuidse peilingen.

Forse winst

Er doet een theorie de ronde, die stelt: de PvdA wint bij de gemeenteraadsverkiezingen zóveel, dat de bevolking van de weersomstuit bij de landelijke verkiezingen weer de voorkeur geeft aan het CDA.

Neen, dat geloof ik niet. De Partij van de Arbeid gaat fors winnen, zeker ten opzichte van de vorige gemeenteraadsverkiezingen, die heel slecht waren. Bij de kamerverkiezingen in '82 werd 30 procent gescoord, maar bij de gemeenteraad in '82 slechts 24 procent. Als ze nu 36 procent scoren, winnen ze 12 procent! Dat is een ongelooflijk grote overwinning. Ik taxeer niet dat mensen opeens schrikken.

Heeft de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen dan geen enkele invloed op de uitslag van de kamerverkiezingen?

De resultaten hebben geen invloed op de kiezers, maar wel op politici en journalisten die conclusies trekken voor de landelijke politiek. De nervositeit bij de verliezers groeit. Hoe slechter je scoort, hoe meer raadgevers je krijgt, die alle kanten opwijzen. Dat betekent onzekerheid en die kan gevolgen hebben in de campagne. De interne rust binnen de partij is erg belangrijk.

Verwacht U een grote opkomst bij de verkiezingen?

Bij de gemeenteraadsverkiezingen schat ik de opkomst op ongeveer 75 procent, tien procent meer dan in '82. Er zijn weinig mensen, minder dan twintig procent, die niet weten op welke politieke partij ze gaan stemmen. Daarnaast staan de verkiezingen sterk in het teken van de landelijke politiek, waardoor de motivatie om te gaan stemmen vrij groot is.

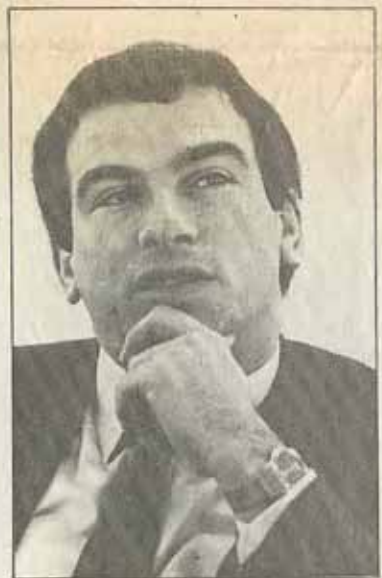
Kruisraketten

Zorgt de kruisrakettenproblematiek ervoor dat meer mensen naar de stembus gaan?

Issues binden de mensen meer aan de partij. Vooral bij de PvdA-aanhang geldt dat men het huidige kabinet niet wil laten zitten en dat de kruisraketten van belang zijn. Maar ook bij het CDA zie je een erg groot enthousiasme voor de eigen partij. Dat komt vooral door Lubbers. Met de kruisraketten heeft het CDA het wat moeilijker. Dertig procent van de CDA-aanhang is tegen plaatsing.

Lopen daardoor CDA'ers naar de PvdA over?

Jawel. Maar het belangrijkste bij het CDA zijn de lagere inkomensgroepen. Dat vind ik zelf heel interessant. Het CDA verliest aan de PvdA, omdat het kiezers zijn die traditioneel CDA of KVP hebben gestemd, economisch gezien erg lijken op de gemiddelde kiezer van de PvdA. Op basis van confessionele elementen hebben die toch altijd CDA gestemd. Nou, die kiezer raakt wat losser van het CDA, omdat het CDA minder confessioneel is dan in het verleden. Lubbers is niet zo'n leider van een con-

• *Vooral de economische ontwikkelingen rond de aardgasprijs gaan de regering parten spelen. Je hebt alweer de roep om meer bezuinigingen. En dat is met de stembus in zich altijd een moeilijke positie.*

— FOTO'S ANEFO

fessionele partij als Van Agt. Die groep stemt nu veel eerder op economische motieven en loopt naar de PvdA. Aan de andere kant houdt de persoonlijke uitstraling van Lubbers een deel van die mensen toch weer binnenhoofd.

Het CDA gaat fors winnen op de VVD omdat een aanmerkelijk deel van het VVD-electoraat in het verleden van het CDA is gekomen. Die hebben nu geen enkele reden meer om VVD te stemmen. Dat betekent in het Zuiden een heel opmerkelijke beweging: het lijkt alsof het CDA vrij stabiel blijft, maar in werkelijkheid vinden er onderhuids grote verschuivingen plaats. Dat vind ik fascinerend. De PvdA zal daar winnen waar de CPN in het verleden erg sterk was en in de stedelijke gebieden in het Zuiden. Het CDA zal daar niet veel veranderen, maar de verhouding VVD-PvdA zal geheel omslaan.

Buitenlanders

Hoe zullen de buitenlanders stemmen?

Vooral PvdA, het minst VVD en CDA — mede dankzij het feit dat Lubbers premier is — (gemiddeld. De buitenlandse lijsten zullen niet veel stemmen trekken. Een Turk stemt niet zonder meer op een Turkse lijst. Ook binnen die bevolkingsgroepen bestaat vaak verdeeldheid. Wel denk ik dat een buitenlander die op een Nederlandse lijst staat, wat meer voorkeurstemmen van landgenoten mag verwachten.

Een terug naar de VVD. 'Wiegel-wel-Wiegel-niet' maakt per saldo niets uit. Maar het genuigt niet van een interne rust in de partij.

Dit was geen kwestie van ruzie. Insiders zeggen dat het een slechte zaak was, maar de komst van Wiegel zelf was voor de gemiddelde VVD-aanhang niet onaanvaardbaar geweest. Dat wordt niet beschouwd als een gekke manoeuvre. Het feit dat-ie blijft en de manier waarop hij

Kiezer let minder op incidenten dan politici en de pers

dat heeft beargumenteerd is, bevreesd de mensen ook niet. Er zitten dus geen echte negatieve elementen in. Het is wat anders als De Korte wordt benoemd en de helft van de partij zegt: hoe durven jullie zo iemand te benoemen?

Neem nou de euthanasie. Daarvan wordt ook gedacht dat dat zoveel electorale invloed zou hebben. Het heeft totaal geen electorale invloed, omdat de opvattingen over euthanasie lang niet zo uiteen lopen als over abortus of kruisraketten. In de tweede plaats: dit zijn wel standpunten waarin mensen elkaar respecteren.

Bij abortus lag het wat extremer, maar ook daar valt weinig winst of verlies te halen. Terwijl politici en ook journalisten gauw denken dat zulke zaken van grote invloed kunnen zijn. Als dat nou echt een rol zou spelen, dan zou met name de VVD de afgelopen weken met de euthanasiewetgeving nogal wat hebben moeten ondergaan. Ik ken de score tot en met gisteravond en de VVD blijft steeds zo rond de zeventien zetels hangen.

Hoe groot zijn de mogelijke afwijkingen in de peilingen?

Wij enqueteren wekelijks 2250 mensen. Als CDA en VVD vijftig procent halen, kan dat 49 en 51 procent zijn. Daarnaast is er het opkomsteffect, dat afhangt van de motivatie van de kiezer en zijn fysieke gesteldheid. Als je je niet goed voelt en het regent de hele dag, ga je misschien niet stemmen.

Wat zijn nou eigenlijk zaken die de keuze nog werkelijk kunnen beïnvloeden? Ik bedoel: Wiegel doet er nauwelijks toe, euthanasie doet er nauwelijks toe.

Er zijn twee effecten die nog kunnen optreden. Het opkomsteffect, als het bijvoorbeeld slecht weer is, en dat de verkiezingen zich toespitsen op machtsvragen. In '81 was de vraag: wie wordt de grootste partij, CDA of PvdA. Dan zie je in de laatste weken dat kiezers die anders op de VVD hadden gestemd, opeens CDA gaan stemmen, om te zorgen dat het CDA groter wordt dan de Partij van de Arbeid. Het zou best kunnen zijn dat als de peiling vlak ervoor aangeeft dat het een nek-aan-nek-race wordt, het zich daarop zal toespitsen.

Nek-aan-nek

Die nek-aan-nek-race lijkt zich dit keer niet te voltrekken.

Het zou er best nog van kunnen ko-

men. Het verschil is momenteel gering, vier à vijf procent, maar ik sluit niet uit dat het twee of drie wordt. Het is al een nek-aan-nek-race of de CDA/VVD-coalitie nou wel of niet de meerderheid behoudt.

Is het geringe vertrouwen van de Nederlandse kiezer in Nijpels een van de belangrijkste redenen, waarom de VVD op een welhaast dramatisch verlies staat?

Laten we voorop stellen, dat er in het verleden nogal wat voorbeelden zijn van partijen die eerst fors gewonnen hebben en bij de volgende verkiezingen hetzelfde deel weer kwijt raakten. De PvdA bijvoorbeeld: in 1977 tien zetels winst, in 1981 tien zetels verlies. Nijpels heeft ook tien zetels gewonnen in 1982. Maar hij is voorzitter van de fractie van een regeringspartij, wat altijd een ongunstige positie is. Hij zit dus niet in het kabinet, hij heeft te maken met het feit dat in het kabinet geen duidelijke VVD-gezichten zijn - Van Aardenne is afgebrand -, in dat kader functioneert hij. Dat betekent dat hij die aantrekkingskracht die hij ook als persoon had, behoorlijk is vervaagd. Dan staat Lubbers tegenover hem, wiens positie electoraal sterker is dan welke CDA-politicus van de afgelopen 25 jaar dan ook.

De VVD heeft de echte grote winsten gehaald toen zij in de oppositie zat. Toen wist de VVD die kiezers uit het CDA te winnen, die niet wilden dat het CDA met de PvdA ging. Dat is een veel groter deel van het CDA-electoraat dan de groep die niet wil dat het CDA met de VVD regeert. Maar nu CDA en VVD samen zijn, ontvalt bij een deel van dat electoraat de reden om VVD te kiezen. En als je dan in een krachtsverhouding komt waarin degene die het CDA vertegenwoordigt sterker is dan die van de VVD, dan is het logisch dat de VVD weinig winst kan behalen.

Vierde stroming

We praten steeds over drie partijen. Er is ook nog een partij die zich de vierde stroming heeft genoemd. Is daar electoraal wel ruimte voor?

Dat hangt er van af. Toen D66 groot was, had je in de eerste plaats een zeer gepolariseerde situatie tussen VVD en Partij van de Arbeid, waardoor je in het midden een grote ruimte had. Het CDA bond alleen de confessionele en rechtse kiezers aan zich. Daardoor had je nogal

een grote groep die daartussen hing.

Naarmate VVD en PvdA dichter bij elkaar komen te staan, zoals nu het geval is, en ook nog een CDA de niet-confessionele kiezer oppakt, is de divisij voor D66 erg klein.

Voor D66 was een confessioneel als Van Agt dus beter dan een manager als Lubbers.

Zeker.

D66 is dus een soort gatenvuller.

Ja, dat is waarschijnlijk ook het kenmerk van die vierde stroming. Maar ook rechts van de VVD en links van de PvdA is weinig ruimte.

Als we de andere partijen bekijken...

We moeten constateren dat in '82 de kleine linkse partijen alle goed hebben gescoord. De CPN staat er nu echt slecht voor, die wordt meer dan gehalveerd. Jongeren komen niet, ouderen vertrekken. Maar ook bij PSP en PPR is er zo'n trend. De kleine linkse partijen moeten het met name van die jongeren hebben. Vroeger stemde tien procent van de jongeren PSP, acht procent PPR. ... Dat is absoluut voorbij. En de eigen aanhang binden ze heel slecht, dus die zitten ook in de hoek waar de klappen vallen.

Is dat een teken van wat wordt genoemd de verrechtsing van de jeugd?

Neen, niet echt. Het is meer een gevolg van enerzijds een steeds sterkere concentratie van de media op de grote partijen, zelfs Van Mierlo komt niet eens meer in een debat, en anderzijds veel minder aansprekende items waarop die kleine partijen kunnen mikken. Neem nou de kruisraketten, daar is de PvdA ook tegen. Klein links kan zich zo moeilijk onderscheiden.

Klein rechts?

SGP, RPF, GPV: daar zijn niet zoveel verschuivingen. De RPF verliest wat en de GPV wint wat. Centrumpartij en Centrumdemocraten lopen wat door elkaar. Daar krijgen we vermoedelijk een wat rare uitslag. Ik verwacht dat die in de gemeenten waar ze meedoen het wat beter zullen doen dan bij de tweede kamerverkiezingen. Bij de kamerverkiezingen halen ze nog wel wat, maar lang niet zoveel als twee, drie jaar geleden werd voorspeld. Ik acht de kans klein dat Janmaat terug komt. Drie jaar terug stond de CP nog op vier zetels, ze haalden toen in Almere negen procent. Maar intern geruzie is nooit goed voor partijen. De lijsttrekker is vrijwel volledig uit de publiciteit is verdwenen. Dat soort partijen hebben altijd een tijdelijke charme voor de kiezers. Hetzelfde als met Koekkoek.

Er is altijd gezegd: de CP is een teken van verrechtsing en toenemende discriminatie.

Dat gaat nog wel op, maar dat betekent niet automatisch dat de kiezer ook op die partij gaat stemmen. Je moet ook de uitstraling van zo'n partij bekijken. Ruzie, de voorzitter die weggaat, onduidelijkheid. Janmaat blijkt de Centrumpartij niet te zijn, want die zit bij de Centrumdemocraten. Kijk eens wat er met de PSO gaat gebeuren van Fred van der Spek. Fred van der Spek haalde altijd

drie zetels voor de PSP, maar er is een grote kans dat die bij de verkiezingen voor de PSO amper wat haalt.

Verschillen

Er zijn nogal eens verschillen in uitslagen tussen de verschillende onderzoeksbureaus.

NIPO en wij schelen niet veel. Maar met de TROS-enquete die door de Nederlandse Stichting voor de Statistiek wordt gedaan, verschilt duidelijk in kwaliteit. Dat heeft te maken met het aantal ondervraagden - de NSS ondervraagt maar achthonderd en wij 2250 mensen - en de ervaring met het plegen van dergelijk onderzoek. De NSS is pas sinds september bezig en sindsdien zijn er een paar gekke bewegingen geweest in hun peilingen. De ene week scoorde een partij ontzettend hoog en de week daarop erg laag, terwijl wij in die periode een redelijk stabiel beeld hadden. Daarnaast zijn de resultaten van de NSS tweeënhalve week oud.

Ben je wel eens gevraagd om politici te coachen bij de verkiezingscampagne?

Neen, wel wordt weleens om ons oordeel gevraagd, maar niet echt om hem te begeleiden. Maar ik denk dat politici vaak een ontzettend verkeerd beeld hebben over wat ze het beste zouden kunnen doen in relatie tot wat hun kiezers denken. Er is een subcultuur. Neem nou het congres van de PvdA. Dan lijkt het haast een soort Pavlov-reactie hoe CDA en VVD reageren en niet alleen om de inhoudelijkheid van de PvdA-standpunten, want dan zouden ze op een uitspraak eerst een paar dagen kunnen studeren, maar voornamelijk omdat PvdA een politiek tegenstander is. En andersom ook hoor: de PvdA reageert hetzelfde op CDA en VVD. Dat doen ze vooral voor de kiezers.

Aan die subcultuur doen journalisten ook voortdurend mee. Steeds veronderstellen: als ze dit of dat doen, dan zal ze dat wel zetels kosten. Dan krijg je dat dingen worden opgeklopt, dik aangezet of uitgespeeld, louter en alleen omdat ze denken dat de kiezers dat willen. De kiezers willen dat vaak absoluut niet.

Heeft het gedrag van de politici dan geen invloed?

Nou, De Vries (CDA) heeft een andere uitstraling dan Wim Kok (PvdA). Maar de invloed van dat gedrag voor de camera's is slechts marginaal. Je kunt geen concept geven voor de ideale lijsttrekker. In 1971 hadden de mensen je voor gek verklaard als je had gezegd dat Van Agt een nationale figuur zou worden. De mensen vonden hem een huiskamergeleerde met een raar taalgebruik. En eind jaren '70 blijkt Van Agt opeens een stemmentrekker.

Waar ik me aan erger is aan de gedragingen voor de achterban. Ik denk dat kiezers veel meer waardering hebben voor politici die uiterst integer zijn in hun oordeel en die best in staat zijn bij veertig procent van de voorstellen van hun politieke tegenstanders te zeggen: ja, hier ben ik het wel mee eens.

Van Mierlo

Maar het uitdragen van een genuanceerd standpunt inzake kruisraketten door Van Mierlo blijkt moeilijk te zijn.

Ja, maar daar wordt een genuanceerd standpunt uitgedragen in een discussie die al zo lang duurt, dat het geen aantrekkingskracht meer heeft. Alle stellingen zijn ingenomen.

Hoe doet Van Mierlo het?

Van Mierlo heeft persoonlijke uitstraling, charisma en als minister van Defensie heeft hij extra krediet verworven. Eigenlijk zijn zes, zeven zetels voor een man als Van Mierlo dramatisch weinig. Hij heeft zelf eens gezegd dat het er minstens tien moeten worden.

Dan moet er nog veel gebeuren. Hij moet proberen om zoveel mogelijk op de televisie te komen. Hij is vanavond misschien op RUR, dan komt ie toch weer voor mensen in aanmerking om gekozen te worden. Hij krijgt dan mensen die aan de zijkant van de drie grote partijen komen.

Waar stem je zelf op? Ga je alleen af op de partijprogramma's?

Neen hoor. Ik stem doorgaans Partij van de Arbeid en ook wel eens D66. Ik sta rechts in de Partij van de Arbeid. Ik stem vaak bewust op een persoon. Het is niet zo dat kiezers in het algemeen alleen op een persoon stemmen. De lijsttrekker staat voor een partij. Wel spelen de laatste jaren steeds meer persoonlijke elementen een rol.

Hoeveel zit je er bij de volgende verkiezingen naast?

Nou mijn gemiddelde afwijking bij de Tweede Kamer is ongeveer een half procent. Dat betekent dat je twee of drie partijen hebt met meer dan een procent en de rest minder. Soms kan het wel meer dan twee procent zijn, maar als het meer dan drie procent zou worden, zou het me tegenvallen. Het zou mij verbazen als ik in mei voor de verkiezingen kan aangeven of CDA en VVD samen de meerderheid behouden. Mijn eigen taxatie is dat die uitspraak zelfs bij het sluiten van de stembussen niet te doen is.

Even echt koffiekijken. Verwacht je dat de VVD en CDA hun meerderheid behouden?

Drie maanden geleden had ik ze meer kans gegeven dan nu. Toen stonden ze slechter in de polls, maar gaf ik ze toch negen tegen een. Nu is dat minder geworden, zeven tegen drie of zes tegen vier. Vooral de economische ontwikkelingen rond de aardgasprijs gaan de regering parten spelen. Je hebt alweer de roep om meer bezuinigingen. En dat is met de stembus in zich altijd een moeilijke positie.